

Cavall Fort: una revista, un índex i molts records

Núria Vilà

La revista *Cavall Fort* va néixer l'any 1961. Encara faltaven uns quants anys per a poder parlar del final de la dictadura i ens havíem acostumat a una resistència que començava a ser activa i que es manifestava amb esdeveniments com els fets del Palau l'any 1960, la fundació d'Òmnium Cultural en 1961 o la incipient aparició d'escoles amb pretensions de recuperar la catalanitat perduda, entre moltes altres manifestacions reivindicatives. Aquestes escoles van anar proliferant i es van anar fent cada cop més visibles, tot i que durant molts anys es van haver d'inventar maneres imaginatives per a poder subsistir amb una presència real de la nostra llengua a les aules però que s'havia de dissimular en els moments de les inspeccions.

Els materials eren summament escassos. La publicació de *Beceroles* i *Faristol* els anys 1965 i 1968 respectivament van iniciar un seguit d'edicions més o menys pensades per a les aules, però que no cobrien ni de bon tros les necessitats reals. Els mestres havien d'adaptar, traduir i reproduir diàriament amb la màquina de ciclostil o amb les anomenades «vietnamites» els materials per a les activitats de la classe.

De mica en mica, i sobretot després de la mort del dictador l'any 1975, es va recuperant lentament la normalitat perduda: reconeixement oficial del català, administració favorable, reintroducció del català a l'escola, reciclatge de mestres... Però el món de l'edició continuava essent deficitari i les necessitats de materials eren un fet. I va ser en aquest context que, en 1980, va aparèixer l'Índex de *Cavall Fort*, perquè en algun moment de la meua tasca docent em va semblar que era imprescindible acostar la revista als mestres a través d'aquesta eina que en facilitaria sens dubte la recerca. Es va editar a través de la DEC (Delegació d'Ensenyament Català), dins la col·lecció «El Tremp. Quaderns d'Escola».

S'havien publicat uns quatre-cents números de la revista que, des del primer moment, havia apostat per la qualitat, per bons escriptors i bons il·lustradors, per continguts d'interès, per la diversitat de temes en els seus textos i per l'alternança entre el material gràfic (historietes

il·lustrades) i el material textual (contes, narracions i textos informatius).

Un cop d'ull a l'Índex, quasi quaranta anys després, ha tornat a posar damunt la taula l'objectiu que em va impulsar a fer aquesta indexació i els criteris que la van regir. Primerament hi havia la voluntat d'aprofitar uns materials que passaven desapercebuts en la majoria d'escoles, les quals, malgrat tot, necessitaven amb urgència disposar de materials en català per a omplir les classes. De seguida em vaig adonar que els continguts de la revista podien resoldre en bona part moltes de les necessitats curriculars, sobretot d'aquelles escoles que treballaven podríem dir «al marge» de les programacions oficials, tant pel que fa a la llengua com pel que fa als continguts.

Si comencem pel país, *Cavall Fort* en donava una visió completa, dinàmica i actual, no gens carrincona



ni nostàlgica. La història, la geografia, els costums i les tradicions, les institucions i tot allò que ens configura com a poble mereixia l'atenció de la revista. Per exemple, s'hi van publicar una sèrie d'articles sobre les comarques, malauradament incompleta, que resultava molt útil si tenim en compte que aquest concepte es començava a introduir a les escoles en un moment en què els llibres de text encara no el recollien.

També es va fer ressò del *Congrés de Cultura Catalana*, que va tenir un gran impacte a tots els Països Catalans entre els anys 1975 i 1977.

En van publicar quatre articles, entre els quals n'hi ha via un que feia referència a la campanya per l'ús oficial del català.

En aquests primers quatre-cents exemplars, a cada tres o quatre números hi apareixia una cançó. Repassar-ne els títols és molt indicatiu de quin era l'ambient del país d'aquells anys i quin era el públic de *Cavall Fort*. Una bona part dels lectors de la revista devien tenir alguna relació amb el moviment escolta i amb el moviment de corals infantils. De fet, eren el mateix públic. *Els pics gegants, Kumbayà, La vall del riu vermell, No tardis, Jack, Vell pelegrí, Mou, Senyor, mou la meva ànima...*, per citar només algunes de les que hi apareixen, van ser melodies cantades a bastament als focs de camp de llobatons, minyons i clans.

En aquesta intenció de tenir sempre present el país, no s'oblidava el patrimoni popular difós a través d'orfeons, corals i cors infantils. En aquest sentit, hi trobem títols com: *Cançó del lladre, Cant del ocells, Els fadrins de Sant Boi, En Pere Gallerí, La dama d'Aragó o L'hereu Riera*, sense deixar de banda les destinades a la mainada: *Així fan, fan, fan, Cargol, treu banya, La lluna, la pruna, Plou i fa sol...*, així com

les tradicionals cançons de Nadal: *El rabadà, Les figures del pessebre...*

Els concursos que sortien a les darreres pàgines de la revista eren un autèntic tractat de llenguatge. Pràcticament en sortien en tots els números i a través seu podies fer un recorregut per tots els sistemes de la llengua,

perquè la majoria estaven enfocats a temes lingüístics i anaven molt més enllà dels dedicats a aspectes ortogràfics. Així trobem molts jocs de lèxic i semàntica: homòfons, homònims, gentilicis, vocabularis diversos, paraules capicua o palíndroms, mots polisèmics, sinònims, crits d'animals... i també frases fetes, locucions, onomatopeies, refranys...

En un país en què fan tanta falta materials en català lúdics i divulgatius de tota mena, la recopilació i ordenació d'aquests jocs o potser una reconversió per a ser digitalitzats farien un gran servei, com el faria

el contingut d'un altre gran apartat que també tindria vida fora de la revista: el de les receptes culinàries agrupades a l'índex sota el títol de «Cuina». Hi trobem menjars tradicionals catalans: menjar blanc, bunyols de vent, braç de gitano, teules... però també una

bona pila de receptes molt diverses i variades.

Pel que fa a la llengua escrita, lectura i escriptura, les possibilitats d'aplicacions didàctiques que ofería *Cavall Fort* eren immenses. Si comencem per la narrativa, veiem que la llista d'autors que hi van col·laborar és llarguíssima i això sol ja significava un model narratiu de qualitat per ell mateix. Després venia una llarga llista de rondalles, llegendes, mites... originaris dels Països Catalans i d'altres llocs. Però em voldria detenir sobretot en els contes d'arreu del món que Albert Jané versionava amb un llenguatge exquisit i que esdevenien un model lingüístic com tot el que ell escrivia, traduïa o adaptava.

Eren contes curts, en van aparèixer potser una trentena de procedències diverses: àrabs, alemanys, russos, marroquins, provençals... Primer aportaven informació sobre el seu lloc d'origen, però sobretot eren molt útils per a treballar l'esquema narratiu a primària. Eren curts, entenedors, tenien una estructura narrativa ortodoxa i se'n podien distingir clarament les parts, es podien sintetitzar amb poques paraules... Els vam fer servir molt i més tard els recomanava sempre en les formacions de mestres. Després l'editorial El Mall en va fer una edició titulada *Rondalles d'arreu del món*.

Els còmics també servien per a treballar la llengua escrita, concretament havíem fet servir molt la historieta de Madorell a la darrera pàgina, *Jep i Fidel*. Repartíem als alumnes còpies de les quals havíem esborrat prèviament la lletra perquè ells, a partir de la

Pel que fa a la llengua escrita, lectura i escriptura, les possibilitats d'aplicacions didàctiques que ofería *Cavall Fort* eren immenses



lectura de la imatge, tornessin a omplir-ne els globus. I una altra pràctica que donava molt bon resultat era fer copiar els textos en forma de diàleg, una activitat que els obligava a fer una sèrie d'operacions: passar de majúscula a minúscula i, per tant, posar-hi les majúscules corresponents, posar-hi el guió inicial, fer el punt i a part per a cada personatge o posar atenció als signes d'interrogació i admiració quan feien la còpia. Era un bon exercici per a treballar la puntuació i l'estructura del diàleg. I no cal dir que un altre exercici-joc molt divertit era «traduir» el llenguatge Barrufet al català.

Evidentment no hi faltava una atenció al teatre, amb textos que parlen de Shakespeare, de Molière, d'ombres xineses o dels orígens teatrals. L'interès pel teatre es va fer palès

uns anys després de la fundació de *Cavall Fort* amb les temporades que va organitzar al Romea entre els anys 1967 i 1987 i que actualment encara són una realitat a Lleida, on, sota el patrocini d'Òmnium Cultural, enguany han arribat a la 43a edició.

Com que *Cavall Fort* neix en ple franquisme i l'Església hi dóna cobertura, la religió hi és present amb regularitat. Són textos molt diversos, que toquen un ampli ventall de temes eclesiàstics o relacionats amb la religió o les religions i que no pretenen cap mena d'adoctrinament sinó aportar informació sobre les festes religioses, els evangelis o la història de

l'Església, però també presenten temes i personatges d'interès universal: Luther King, sant Francesc d'Assís, Taizé, Gaudí, la fam en el món, les missions..., i fins i tot articles més compromesos com el dels bisbes catalans.

No vull acabar sense fer esment de dues coses: els articles d'informació i la qualitat lingüística de la revista.

Repaso l'índex dels quatre-cents primers números, busco a l'atzar un tema que pugui ser d'interès per a la canalla i trobo més d'un centenar d'articles

sobre la fauna i que van des de treballs específics a propòsit d'un animal (abelles, camells, cavalls, foques, lleons...) fins a articles més de fons (com el dels drets dels animals), passant per la literatura, amb el *Bestiari*

de Pere Quart. De fet, hi són representats una bona colla de temes sobre ciències i societat en general que segurament serien vàlids encara avui en dia. Sempre he pensat que és un material d'un gran valor i que s'ha aprofitat poc a les classes de coneixements.

Pel que fa a la llengua i deixant a part les possibilitats d'aplicació didàctica que hem esmentat, cal valorar l'esforç que es va fer de dotar la revista d'un llenguatge modern, fresc, proper i impecable. Albert Jané va fer, en aquest sentit, una tasca extraordinària que no sé si ha estat prou reconeguda; en tot cas, aprofitem aquest article per a agrair-li la bona feina

Com que *Cavall Fort* neix en ple franquisme i l'Església hi dóna cobertura, la religió hi és present amb regularitat



www.cavallfort.cat

CAVALL FORT